

Font Roja
NATURA

ACTIVITATS TRADICIONALS

ITINERARI ETNOGRÀFIC

parc **natural**
de la **font roja**

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE MEDI AMBIENT, AIGUA, URBANISME I HABITATGE

Gerència de Medi Ambient
Alcoi

Alcoi
MEDI AMBIENT

CEMACAM
Font Roja-Alcoi
CENTRO EDUCATIVO DEL MEDIO AMBIENTE
Alcoi - Alicante

CAM
Caja Mediterráneo

Edita: Gerència de Medi Ambient. Ajuntament d'Alcoi
C/ Major, 10 03801 Alcoi (Alacant)
Telf.: 965 537 127 Fax 965 537 171
Correu electrònic: medi_ambient@alcoi.org

Quinta edició, 2009

Revisió de textos: Joaquim Victoriano Lavinya
(Gabinet Municipal de Normalització Lingüística)

Disseny portada: Gregal Serveis per al medi ambient SL

Depòsit Legal:

Imprimeix: Gràfiques Pascual

LES ACTIVITATS TRADICIONALS AL CARRASCAL DE LA FONT ROJA

ITINERARI ETNOGRÀFIC

Text:

Josep Maria Segura Martí

Col·laboren:

Juan Luís Albors Pérez

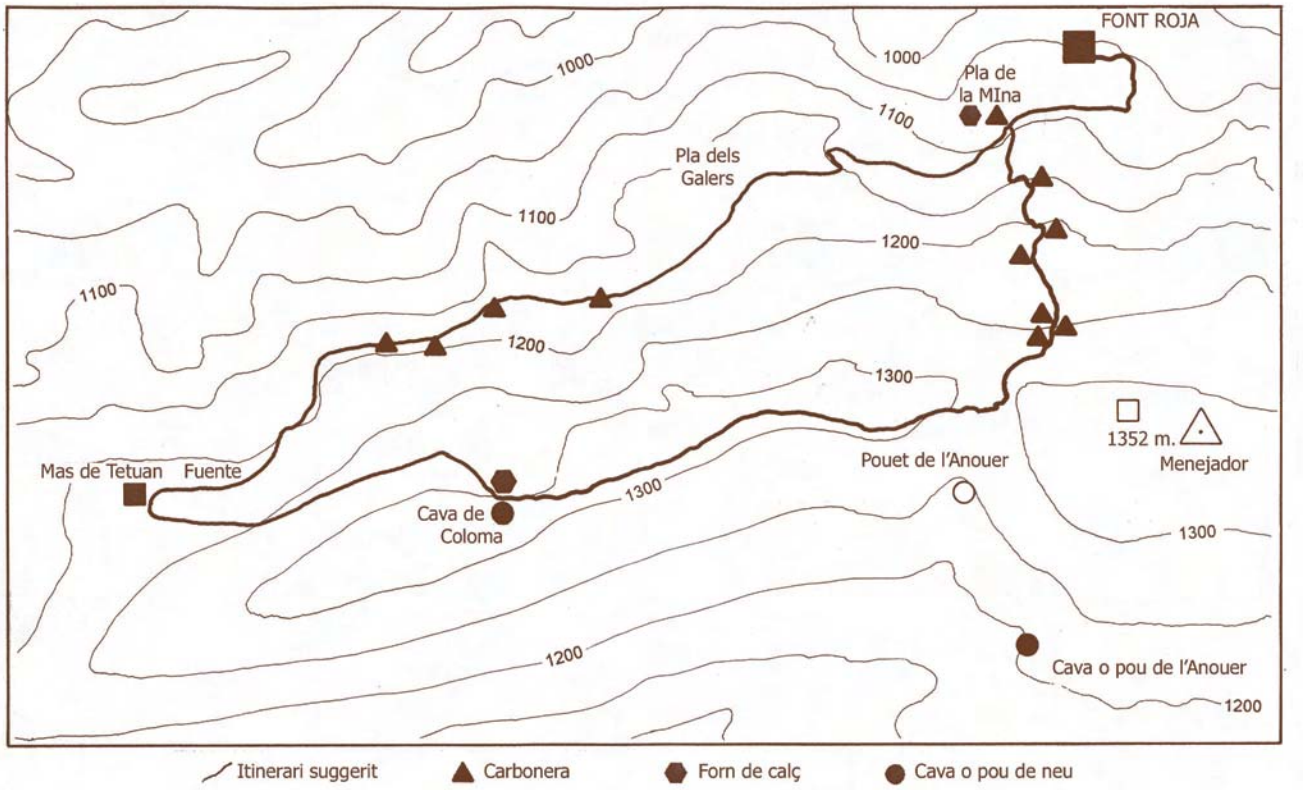
Antoni Barceló Rodríguez

Pep Cantó Corchado

Ajuntament d'Alcoi - Gerència de Medi Ambient

ALCOI - 2009

LES ACTIVITATS TRADICIONALS AL CARRASCAL DE LA FONT ROJA. ITINERARI ETNOGRÀFIC

INTRODUCCIÓ

Les àrees de muntanya han estat escenari d'activitats econòmiques basades en l'aprofitament dels seus recursos naturals, de l'explotació dels quals a penes es tenen referències escrites, si bé aquestes activitats tradicionals han configurat un paisatge peculiar on trobem no poques evidències que constitueixen hui un patrimoni singular.

La serra del Carrascal de la Font Roja, centre d'operacions d'aquestes activitats durant més de cinc-cents anys, ha conegut el tràfec de llenyaters, carboners, picapedrers, pastors, caçadors, gent dedicada al comerç de la neu o a l'obtenció de calç, guardes, masovers i ermitans, persones anònimes que a diari contribuïren a establir relacions entre la muntanya i la ciutat; gent per a la qual reivindiquem un paper fonamental al passat econòmic i social d'Alcoi.

En el darrer segle la Font Roja també ha conegut el desenvolupament d'un altre tipus d'usos i activitats, sens dubte relacionades amb el culte a la Mare de Déu dels Lliris, i més recentment d'altres de caràcter esportiu, turístic i ecològic. La construcció de la carretera, l'any 1891, va incrementar de forma considerable l'afluència de romeus al santuari, ja que fins aleshores les visites devien ser ocasionals i tenir una escassa incidència sobre el paratge.

ACTIVITATS TRADICIONALS

L'edificació de l'hotel i dels xalets, a partir dels anys vint del segle XX, va convertir la Font Roja en un lloc d'estiueig molt freqüentat i habitat durant els mesos d'estiu per uns colons que, vulguem o no, van ocasionar el seu impacte sobre aquell paisatge.

El testimoni d'aquells usos tradicionals ens brinda la possibilitat de conèixer oficis oblidats i ens invita a descobrir el patrimoni etnològic del Parc Natural del Carrascal de la Font Roja.

Panoràmica del nou edifici Font Roja Natura, construït sobre la base de l'Hotel de principis del segle XX

LES EXPLOTACIONS D'APROFITAMENT VEGETAL

L'obtenció de llenya, fusta i carbó han estat activitats regides per un cicle estacional, ja que les tales d'arbres i la neteja dels boscos es feien preferentment durant l'hivern.

El Carrascal i altres serres de l'entorn van ser, anys arrere, els punts d'abastiment d'energia calorífica per a la ciutat. A banda de la fusta i la llenya per a combustible dels forns de coure pa i per a determinats processos industrials, antigament les cuines i llars domèstiques feien servir carbó i llenya com a combustible, i la demanda d'aquestes matèries va motivar que es dictaren mesures proteccionistes, de les quals la més antiga que es coneix data de 1332, i diu així: *Establiren e hordenaren (sic) que nenguna persona no gos tallar... carrasca, ni freixe en la Teixeda sinó per a obs de lenya o a cobrir cases, en pena de LX sous*. Altra dada documental de l'any 1499 fa referència que les autoritats locals prohibiren *...fer carbó en la Teixeda de la dita vila... ...i tallar fusta*. L'any 1547 es dicten normes i s'imposen penes pel que fa als incendis.

Possiblement aquestes mesures proteccionistes degueren tenir molt a veure amb antics privilegis a favor de la Marina Reial, que es reservava els millors exemplars d'arbres del Carrascal per a les naus que es construïen a Cartagena.

LES CARBONERES

La producció de carbó vegetal va ser una activitat àmpliament desenvolupada al Carrascal fins a mitjan segle XX, època en què l'ofici de carboner va decaure a causa de la progressiva electrificació dels habitatges i a la incorporació de noves fonts energètiques.

Encara avui s'hi identifiquen algunes antigues carboneres que apareixen distribuïdes per diferents àrees, principalment a la vora dels camins que travessen el paratge (senda del Pla de la Mina al Menejador, camí al mas de Tetuan, etc.). Un dels testimoniatges més evidents d'aquesta activitat s'ha conservat gràcies al topònim d'un paratge situat als peus del mas de Tetuan: *el barranc de les Carboneres*. També es coneix el topònim anomenat *pla de Júlia*, segurament referit al nom de l'esposa del senyor Carrillos, el darrer carboner del Carrascal.

L'existència d'aquestes carboneres hi ha deixat el seu impacte al paisatge, ja que hi podem observar rogles o cercles que presenten una superfície regular, on hi ha escassa vegetació. La construcció de les sitges de llenya augmentava el perill d'incendi del bosc, motiu pel qual s'escollien o es delimitaven àrees desforestades. Un altre aspecte que observem a les carboneres és el color i la textura de les terres de l'esplanada, ja que l'efecte de la calor de la combustió ha produït una rubefacció de la terra, amb el consegüent desproveïment de matèria orgànica. De vegades, també hi podem observar l'existència d'una terra més fosca en la qual es barregen petits carbons.

Encara que s'aprofitava qualsevol tipus de llenya per a fer carbó o carbonets, la carrasca oferia millor rendiment pel que fa al pes i la densitat d'aquest combustible d'origen vegetal. Per a la construcció de la sitja s'emprava llenya seca de diferents gruixos. La més gruixuda se'n posava al centre, en posició vertical; amb les branques s'acabava

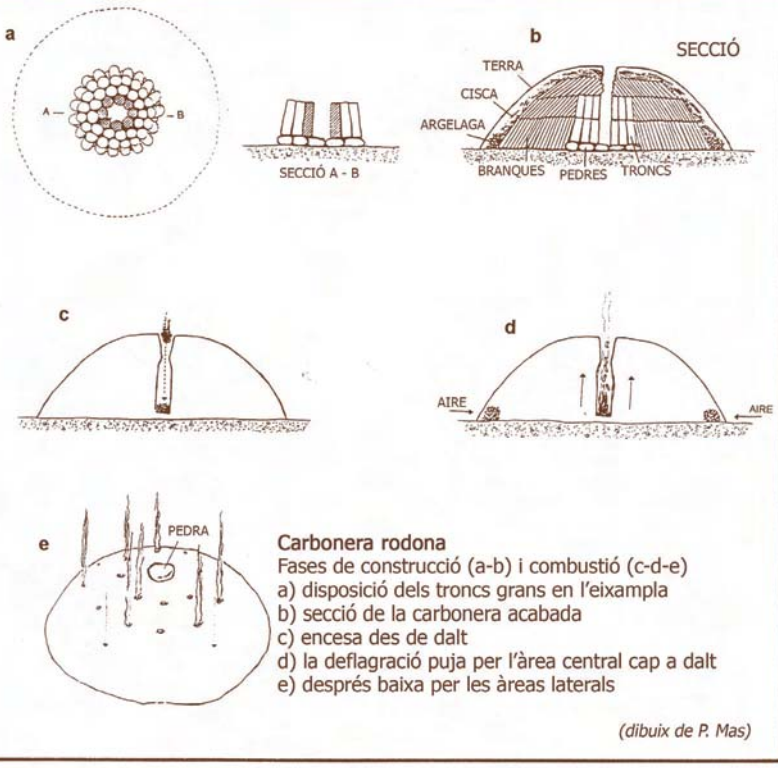
d'omplir completament la sitja, que solia tenir una forma circular, i es cobria amb una capa de terra perquè s'hi produïra una combustió lenta i reductora.

El procés de combustió solia durar una o dues setmanes, tot depenent de la grandària de la sitja. Aquesta activitat condicionava una vigilància permanent per part dels carboners que, fins i tot, dormien —amb un ull obert— en barraques al costat de les carboneres. És per aquest motiu que els grups que es dedicaven a aquesta activitat eren famílies que compartien les diferents tasques d'aquesta faena tan marginal.

Finalitzada la combustió es deixava reposar la carbonera fins que no hi haguera perill que el carbó s'encenguera en desmuntar la sitja. Després, es classificava el carbó i es transportava amb bèsties de càrrega o amb carros fins als magatzems o carboneries dels pobles.

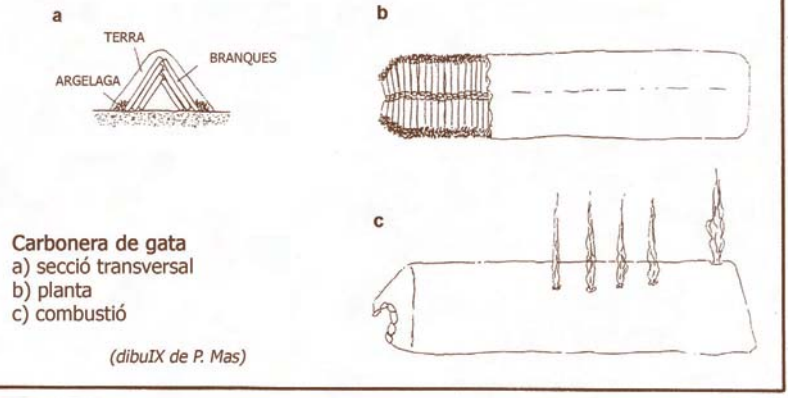
Al pla de la Mina és possible observar la reproducció d'una carbonera amb un plafó explicatiu d'aquesta activitat.

Carbonera rodona
Fases de construcció (a-b) i combustió (c-d-e)
a) disposició dels troncs grans en l'eixampla
b) secció de la carbonera acabada
c) encesa des de dalt
d) la deflagració puja per l'àrea central cap a dalt
e) després baixa per les àreas laterals

(dibuix de P. Mas)

Carbonera de gata
a) secció transversal
b) planta
c) combustió

(dibuIX de P. Mas)

LES EXPLOTACIONS D'APROFITAMENT MINERAL

L'existència d'un potent substrat calcari al Carrascal va possibilitar l'extracció de pedra "tosca" d'unes pedreres obertes a la base de la muntanya de Sant Antoni (pedreres de Cantagallet), així com d'altres de marbre. D'aquesta última explotació duem ací una referència que apareix citada en una guia d'Alcoi de 1925: *"...en la ladera de San Antonio (Mas del Pinar) se han encontrado hermosos mármoles anaranjados, muy duros y cristalinos"*.

Aquestes explotacions eren regulades per l'Ajuntament d'Alcoi mitjançant un *Reglamento para el régimen y aprovechamiento de canteras en los montes Carrascal, San Cristóbal y San Antón, propios de esta Ciudad de Alcoy*, del qual coneixem l'edició impresa l'any 1902.

A començament dels anys vint del segle XX, la necessitat d'extraure'n materials per a la construcció dels edificis de la Font Roja va originar, encara que ocasionalment, l'explotació de pedreres que hui identifiquem en les proximitats de la font dels Xops. També és possible que s'utilitzaren les argiles i els algeps de l'aflorament triàsic del pla de la Mina, on l'evidència d'antigues extraccions resulta encara visible.

Cal citar un altre aprofitament de tipus mineral, encara que la seua explotació va ser més restringida, vinculada a la presència de la colònia d'estiu: és l'extracció de terreta, que s'utilitzava per a fer l'escurada i desengreixar els perols, la qual s'obtenia de l'interior d'unes petites cavitats on aflorava un estrat d'arena de gra molt fi, que es localitzava entre les fonts del Rossinyol i dels Xops.

De totes les explotacions de tipus mineral, però, l'obtenció de calç és una de les activitats de muntanya més característiques, i la que ens ha deixat el testimoniatge dels forns de calç o pedreres de calcària.

Forn de calç
Serra de Mariola
(1928)

Reproducció d'un forn de calç i una carbonera en el pla de la Mina

ELS FORNS DE CALÇ

Aquests forns s'identifiquen per les restes d'unes estructures cilíndriques que arriben a fer uns tres o quatre metres de diàmetre i són d'una alçada variable, que depén de l'estat de conservació que presenten. Els forns de calç del Carrascal estan parcialment integrats en el subsòl, en un marge o vessant que presenta una obertura que constitueix la boca del forn. En algun cas, el revestiment interior i també la part que sobresurt per damunt de la superfície són de maçoneria, encara que generalment aquesta estructura cilíndrica està excavada directament sobre la mateixa sedimentació de terres.

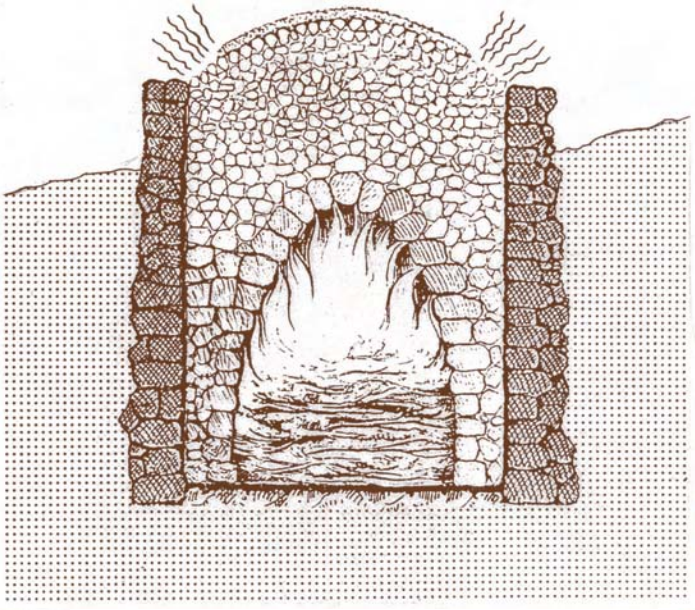
Alguns d'aquests forns es van construir abans d'emprendre l'edificació d'una masia o de qualsevol construcció important, perquè resultava avantatjosa la producció de calç a peu d'obra, i s'evitava haver de transportar-la des d'un altre lloc més llunyà.

El procés d'obtenció de la calç consistia a omplir un forn d'aquests amb pedra calcària per a formar una estructura de pedres que deixava una cambra o volta en la base, que constituïa el "cul del forn" o "olla" (caldera), on s'introduïa la llenya per a calcinar la pedra a uns 1.000 graus fins a transformar-la en òxid càlcic. Aquest procés solia durar uns quatre dies, i els calciners es rellevaven per a vigilar i alimentar el foc de la caldera fins que n'eixia un fum blanc característic, el qual indicava el final de la cocció. Després es deixava refredar abans de desenfornar la pedra.

Si aquesta es deixava a l'aire, se n'obtenia una pols o calç blanca. Si s'amerava amb aigua, la pedra es desfeia i es convertia en una espècie de brou, el qual es colgava en terra prop del lloc on la volgueren utilitzar, principalment per a la construcció. La pedra viva també solia ficar-se en gerres o en una cambra fosca, i servia per a emblanquinar les parets de la casa, per a desinfectar l'aigua de l'aljub, etc.

En la serra del Carrascal s'identifiquen restes de forns excavats al talús de la carretera d'accés (al costat del mas del Pinaret), en els voltants del barranc de l'Abellar, i altres en terrenys del mas del Baró. Un altre forn identificable, encara que més petit (1,70 metres de diàmetre), que actualment està ple de terra, es troba a la zona de la cava de Coloma, entre el depòsit de neu i la casa dels nevaters. Aquest forn es degué construir per a fer la calç necessària per a executar l'obra, en 1732, o bé per a reparar la teulada de la cava, quan aquesta s'enfonsà l'any 1867.

Al pla de la Mina podem observar la reproducció d'un forn de calç construida amb finalitat didàctica.

(M. Fullana)

LES EXPLOTACIONS AGRÍCOLES I ELS MASOS

L'impacte antròpic sobre el paisatge a les àrees de muntanya té el seu màxim exponent en la transformació i la rompuda de les terres per al conreu.

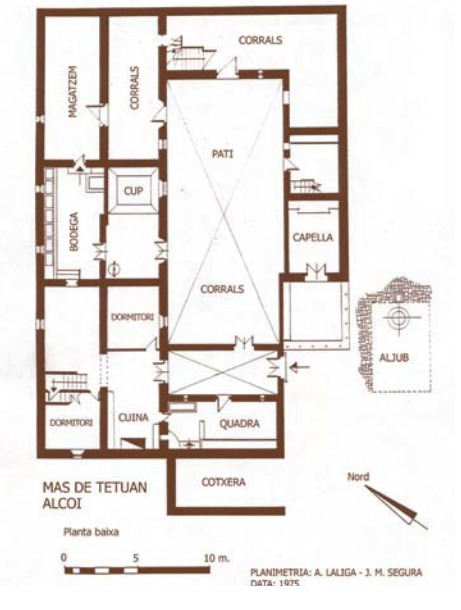
Els vessants i les planes que s'estenen als peus del Carrascal apareixen envoltats per nombroses finques (partides de les Llacunes i de Polop). També altres masies ocupen extenses superfícies de les cotes més altes de la serra, com és el cas de les masies del vessant nord (el Baró i Tetuan), i les de la part assolellada (el Canyo, Foiaderes, Foiaderetes, etc.). Les explotacions agrícoles, origen d'una tímida colonització del territori rural i de muntanya, ens permeten analitzar diferents restes estructurals i materials de les activitats tradicionals desenvolupades en aquests centres d'explotació, que han estat vinculades a un mas o unitat d'habitatge sobre el qual s'ha articulat una variada i complexa xarxa de relacions econòmiques.

Pel que fa a la parcel·lació dels espais d'una d'aquestes finques, hi podem distingir les àrees de bosc per a pasturar el ramat i per a l'aprofitament de la llenya, i també els imprescindibles abancalaments per als conreus, els quals configuren un atractiu paisatge de murs o marges, típics de l'agricultura de secà.

L'habitatge rural (el mas) ha estat generalment una unitat econòmica autosuficient, on es pot distingir la casa habitació i els diferents espais de transformació de productes (el cup per a premsar el raïm, etc.) i d'emmagatzematge, els corrals, les quadres, etc.

La propietat d'aquests masos ha estat, quasi sempre, en mans de l'oligarquia urbana, la qual va condicionar l'aparició d'elements burgesos en aquestes edificacions, que en molts casos mostren un caràcter senyorial en una part de la casa, generalment l'orientada al nord (perquè els amos hi anaven a estiuejar), o bé estava situada a la planta superior. Hi observem també la incorporació d'altres elements de prestigi, com ara la capella, zones enjardinades amb arbres ornamentals, cotxeres, etc.

Tradicionalment el model de contraprestació per a l'explotació econòmica dels masos ha estat el sistema de parceria, que era en règim de mitger o de repartiment equitatiu entre l'amo i el masover. Actualment aquests paràmetres no es poden mantenir a causa dels canvis observats tant en les relacions laborals tradicionals, que en molts casos han estat substituïts per masovers assalariats i jornalers, i també pel canvi de cultius i la mecanització dels processos.

EL MAS DE TETUAN

Aquesta finca és coneguda també com el Serrallo, i la seua extensió originàriament ocupava 245 hectàrees de terres altes situades a l'àrea occidental i meridional del Carrascal. Segons els documents, aquesta zona es coneixia amb el nom de Teixeda, en referir-se al lloc per on travessava el camí que procedia de la vila d'Ibi.

L'accés tradicional s'hi realitza per una pista o carretera que naix a la Font Roja. En arribar al pla dels Galers veiem un antic bancal, explotat per l'ermità de la Font Roja, en el qual tradicionalment es cultivava dacsa. Més avant podem distingir algunes carboneres travessades per la carretera, i en cotes superiors s'intueix la proximitat del mas per la presència dels abancalaments i terres de conreu, que fins als anys 1970 encara eren plens de fruiters adaptats a les rigoroses condicions climàtiques, que donaven pomes petites, clàudies i atzeroles. També hi podem identificar restes de vinya i unes oliveres raquítiques amb rebrots.

Al costat dels primers bancals, i en agafar una derivació a mà dreta, arribem a una font coberta per una parra, on podem veure la basseta amb la pedra que aprofitava per a llavar la roba. Malgrat que el seu cabal és irregular i escàs, les aigües d'aquesta bassa possibilitaven poder disposar d'un petit hort.

Poc o res sabem sobre les circumstàncies i l'època en què es va construir el mas de Tetuan, encara que cal suposar que fou a finals del segle XIX. Una anàlisi detinguda de les restes de la construcció i del plànol del mas ens revela el protagonisme d'un cos principal més sòlid i amb l'estructura longitudinal de dues crugies, una part del qual devia estar destinat a les dependències on es degué desenvolupar la vida domèstica dels seus residents.

En la mateixa entrada de la casa es troba la cuina, amb els foguers i el forn, disposada sota la gran llar o xemeneia, i a ambdós costats d'aquesta el banc per als cànters i un seient d'obra adossat, tot enrajolat amb un sòcol de manisetes molt vistoses. Aquesta peça es comunica amb dues habitacions o dormitoris, i amb una estança o menjador des d'on comença l'escala que comunica aquesta planta amb les cambres i dormitoris del pis superior, en què destaca un balcó amb vistes sobre la vall del Polop i la serra de Mariola.

Des d'aquest cos principal s'articula la resta d'espais i àmbits interiors del mas, on apareixen una sèrie de dependències al voltant d'un pati central o corral, indicatiu de l'activitat ramadera. Aquest corral es comunica amb les pallisses i galliners, i amb l'habitacle on hi ha el cup i una premsa per al procés d'elaboració del vi. Des d'aquesta àrea s'accedeix al celler i als magatzems.

El pas del corral es fa des de la porxada que apareix empedrada davant de l'habitatge, no sense abans haver accedit per la porta gran exterior del mas. Aquesta porxada o element distribuïdor comunica amb la quadra, per a les mules i el farratge on, a més, hi havia un espai reservat per al servei higiènic dels habitants de la casa, al qual podien accedir des de la cuina.

Annexa a l'edificació, encara que amb entrada des de l'exterior, hi trobem la capella, element que evidencia una infraestructura per als serveis religiosos. Entre aquesta i la porta del mas es disposa una petita porxada, envoltada per un banc corregut i dotat d'una estructura metàl·lica per a sustentar un emparrat que recorria el front del mas. Un annex, afegit posteriorment, és un cobert o cotxera, que apareix hui mig enderrocat, que degué construir el darrer propietari del mas per a guardar-hi el seu vehicle, un model antic de la Ford. Davant de la casa, al subsòl, hi ha l'aljub de les aigües pluvials que s'arreplegaven a la coberta de l'edifici, del qual ha desaparegut el brocal i la pila.

Al costat del teix centenari, presidint l'espai exterior, hi trobem l'era de batre que se situa al collado que marca el canvi dels vessants, per a aprofitar així el vent necessari que permetia ventar les espigues del blat, i així separar el gra de la palla.

L'existència del mas de Tetuan, malgrat el seu deficient estat de conservació, té un gran valor testimonial perquè contribueix a mantenir la memòria d'unes activitats econòmiques ja desaparegudes, però molt arrelades a la serra del Carrascal.

Panoràmica del Mas de Tetuan

L'ARREPLEGA DE LA NEU

Des de temps antics la neu i el gel naturals han tingut diferents aplicacions, com les relacionades amb el transport del peix i la conservació dels aliments, les de tipus terapèutic (rebaixar la febre i les inflamacions) i les gastronòmiques (refredar l'aigua, el vi i altres begudes, i per a l'elaboració de gelats i sorbets). Les muntanyes van ser la "nevera" de les poblacions fins que el desenvolupament i la generalització de la indústria frigorífica actual va competir amb aquesta activitat tradicional i la va fer desaparèixer cap als anys vint del segle XX.

Al Carrascal de la Font Roja les activitats relacionades amb el comerç del fred, principalment l'arreplega, la conservació i el transport de la neu, constituïren una complexa xarxa organitzativa de la qual es documenten diverses notícies dels segles XVII al XIX; la més antiga de les quals, de l'any 1601, ens informa del transport de càrregues de neu des d'un pou que hi havia a la Canal fins a la ciutat d'Oriola; del dret d'establiment d'una "casa de neu" al Carrascal l'any 1627; de la construcció de la cava de Coloma, en 1732, i de l'anomenada Simarro, en 1750.

Els nevaters de la vila d'Ibi, potser a causa de la proximitat i del bon accés a les geleres del Carrascal, monopolitzaren des de temps antic les activitats del comerç de la neu. De fet, la família dels Sirvent havia estat la proveïdora de la neu que es consumia a Alcoi, fins que l'any 1733 finalitzà la construcció d'un gran depòsit per a emmagatzemar-hi la neu, situat a l'ombria del Carrascal (terme d'Alcoi). La concessió d'aquest nou pou de neu obligava el seu propietari —un poderós home de negocis d'Alacant— a subministrar neu als alcoians amb unes determinades condicions avantatjoses.

Les labors de la recol·lecció de la neu no requerien cap especialització i proporcionaven un treball de caràcter ocasional a un considerable grup de jornalers, els quals arreplegaven amb cabassos la neu dels voltants del depòsit, àrea denominada gelera. La neu s'abocava a l'interior per les portes i finestres del pou, on un altre grup d'homes, proveïts amb maces de fusta, anomenats pitjons, anaven xafant la neu al ritme d'unes cançonetes. Quan una capa de neu assolia un gruix determinat s'aïllava de la següent per mitjà d'una capa de palla o de capoll d'arròs. També utilitzaven aquests aïllants per a evitar el contacte de la neu amb el fons i les parets del pou. En acabar d'omplir-lo, es disposava una última capa de palla i es tancaven les portes i finestres.

En la cava podia quedar un guarda, i durant la temporada estival era el responsable de "picar" i d'extraure de l'interior la neu perquè els traginers la transportaren fins a les nevateries dels pobles. La neu picada es compactava mitjançant uns motles de fusta i, després de pesar-la, s'embolicava amb mantes i palla i es transportava amb bèsties de càrrega. El transport se'n feia preferentment en hores de menor insolació per a evitar minves en la neu.

Les eines es guardaven a la casa dels nevaters o edificació annexa que trobem associada a moltes caves de les nostres muntanyes.

Pou del Canyo, amb la coberta restaurada recentment (2008)

LA CAVA DE COLOMA

Aquest depòsit que hui coneixem amb el nom de cava de Coloma, i que en la documentació s'anomena pou del Carrascal, es troba a l'ombria de la Teixereta, a una altitud de 1.290 metres, entre el mas de Tetuan i el cim del Menejador. Aquesta cava fou bastida a instàncies i per compte de Bartolomé Picó, mercader veí d'Alacant. Les autoritats municipals li concediren el títol d'establiment el 25 de setembre de l'any 1732: *"... para hacer un pozo de nieve, en el Malladar comúnmente llamado de la Zarañana, sito en término de esta villa de Alcoy, en la ombría del Carrascal, con facultad para recoger la nieve, en todo el continente de este término, sin perjuicio de los árboles de dicho Carrascal"*.

La dita concessió obligava Picó i els seus successors a donar neu a Alcoi per al seu consum, i a un preu fixat (un sou per arrova), quantitat que es duplicava en cas de no haver nevat la proporció de mig pam de neu, i de mantenir-se tres dies al voltant de la gelera o districte d'arreplega de la neu. En una revisió d'aquest contracte, feta en 1762, se'n van modificar certs aspectes com ara el de la quantitat de neu, que passà a ser d'un pam perquè es considerara "año de recolección". El propietari de la cava tenia l'obligació de reservar una quantitat de neu per al proveïment d'Alcoi. De la resta, en podia disposar lliurement per a vendre-la a altres poblacions, principalment a la ciutat d'Alacant i a altres municipis situats més al sud.

Altres documents de l'Arxiu Municipal d'Alcoi ens informen que l'any 1867 es va enfonsar la cúpula del depòsit a causa d'una copiosa nevada. La teulada o volta original, de 1732, es disposava damunt de dos arcs encreuats, de carreus de pedra, dels quals encara podem observar els estreps inserits a les parets del depòsit. L'existència d'un forn de calç que hi ha a la rodalia de la cava, potser justifica la necessitat de fer la calç imprescindible per a la reconstrucció de la teulada.

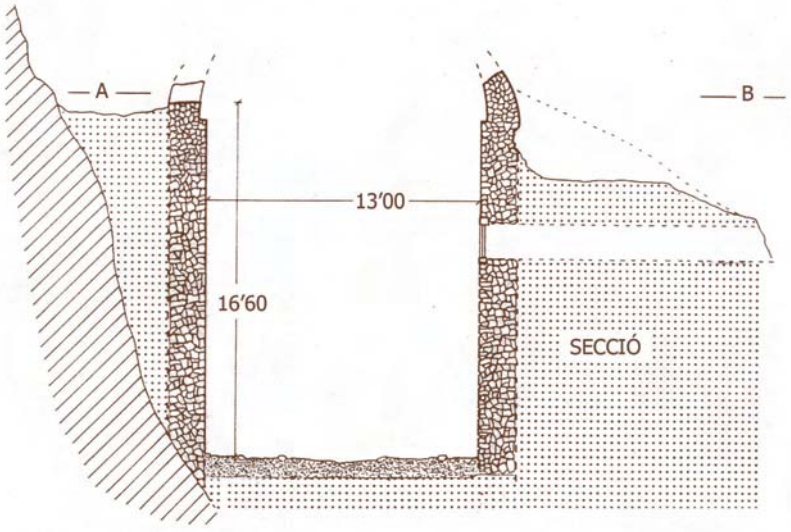
La premsa alcoiana de febrer de 1886 ens informa d'una gran nevada. Aquesta circumstància no va ser desaprofitada pels nevaters, i la cava de Coloma va ser omplida de neu quasi fins al nivell superior, uns tretze metres de fondària. Per a commemorar l'efemèride els nevaters van retolar amb pintura roja, sobre els quatre estreps dels antics arcs, el text següent: *De pie sobre la nieve / se hizo este letrero / 24 de febrero / Año 86*.

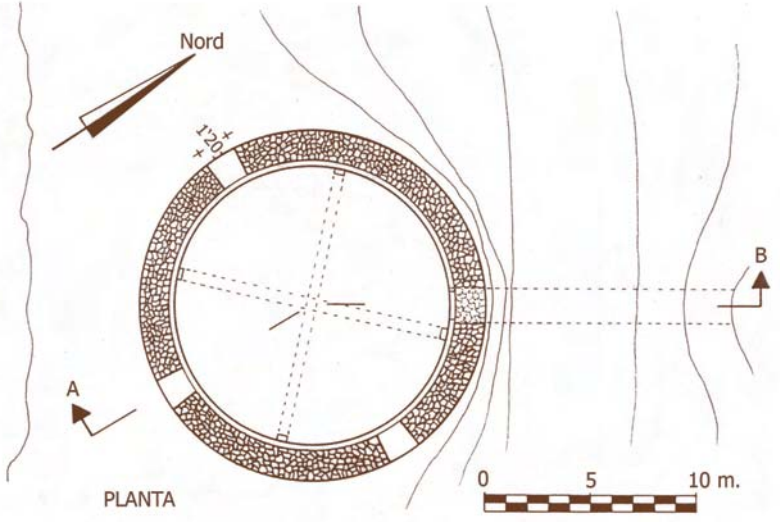
En la segona meitat del segle XIX, el consum de neu a Alcoi era d'unes 5.000 a 7.000 arroves, quantitat que representa una mitjana anual de tres o quatre quilos per habitant. La venda de neu a les nevateries d'Alcoi començava el dia 22 d'abril (en Festes de Sant Jordi) i finalitzava el dia de Tots Sants. Pel que fa als darrers anys del segle XIX, no n'hem trobat cap referència documental que ens informe de l'activitat als pous de neu del Carrascal. La venda lliure de la neu, a partir de 1865, fa que l'Ajuntament deixe d'intervenir en aquest monopoli del subministrament de la neu a Alcoi. Suposem que aquest pou, a més del de Simarro i d'altres, degueren estar en explotació fins a la primera o segona dècada del segle XX.

D'aquesta activitat tradicional ens resta el testimoniatge de les caves, de les quals s'han conservat sis construccions al Carrascal de la Font Roja, amb un grau de conservació desigual i amb unes característiques tipològiques força interessants, les quals constitueixen un patrimoni monumental de valor extraordinari.

Cava de Coloma

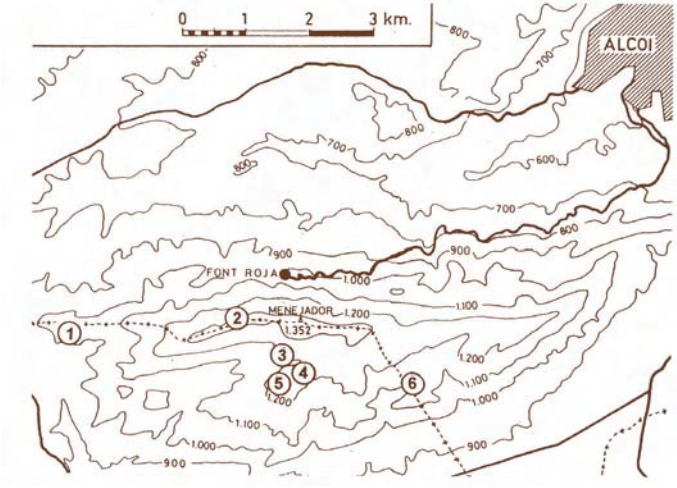

CAVA DE COLOMA

Planimetria: J. M. Segura - E. Vilaplana, 1985

DEPÒSITS DE NEU CONSERVATS A L'ÀREA DEL PARC NATURAL DEL CARRASCAL DE LA FONT ROJA

NÚM.	DENOMINACIÓ	ALÇADA	DIÀMETRE	CAPACITAT EN M3
1	Pou del Barber	8,00 m	7,30 m	330
2	Cava de Coloma	16,60 m	13,00 m	2.200
3	Pou del Nouer	12,00 m	11,30 m	1.200
4	Cava Simarro	16,20 m	14,70 m	2.700
5	Pou del Canyo	10,30 m	9,80 m	770
6	Pou del Canonge	10,50 m	7,00 m	400

Cava Simarro

BIBLIOGRAFIA

BAÑÓ ARMIÑANA, R. (1988): *Rutes històriques i monumentals d'Alcoi*. Alcoi.

CABANES FITOR, V. i. al. (2003): "Aproximació a la toponímia del Parc Natural del Carrascal de la Font Roja". *Iberis, 2, pp. 7-49*.

CRUZ OROZCO, J. i SEGURA MARTÍ, J. M. (1991): "Avanç al catàleg de dipòsits de neu al País Valencià". *Arqueologia Industrial. Actes del primer congrés del País Valencià, p. 205-232*, València.

CRUZ OROZCO, J. i SEGURA MARTÍ, J. M. (1996): *El comercio de la nieve. La red de pozos de nieve en las tierras valencianas*. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, València.

DD. AA. (1999): «Jornades "Viure a la muntanya, viure de la muntanya. Usos i explotacions tradicionals"». *Recerques del Museu d'Alcoi, 8, p. 7-71*.

DD. AA. (2001): *Viure a la muntanya, viure de la muntanya. Usos i explotacions tradicionals*. Ajuntament d'Alcoi - Gerència de Medi Ambient, Alcoi.

GREGORI, J. J. i al. (1985): *Temes d'etnografia valenciana, vol. 3*, València.

LÓPEZ MIRA, J. A. (s. a. [1995]): "Nosaltres que... féiem la calç". *Nosaltres que vàrem ser..,* Col·lecció museogràfica permanent, Callosa d'En Sarrià.

MANSANET, C. i al. (1982): *La Font Roja. Guia del Carrascal*. Alcoi.

MATEU, J. i al. (1983): *Temes d'etnografia valenciana, vol. 1*, València.

NEBOT, J. R. i al. (1993): *L'Alcoià i el Comtat. Guia natural, històrica i cultural*. Alcoi.

NEBOT CERDÀ, B. i ACOSTA MATARREDONA, J. (2006). "Els forns de calç, testimonis de pedra i foc. En GARCÍA PUCHOL, O. i AURA TORTOSA, J.E. (coords.). *El abric de la Falguera (Alcoi, Alacant). 8.000 años de ocupación humana en la cabecera del río de Alcoi, pp. 56-58*, Diputació d'Alacant, Ajuntament d'Alcoi, Caja de Ahorros del Mediterráneo. Alcoi.

SEGURA MARTÍ, J. M. (1987): *"La neu del Carrascal"*. Ciudad, extra Sant Jordi, p. 155-167, Alcoi.

SEGURA MARTÍ, J. M. (1991): *"Los pozos de la nieve"*. Historia de la provincia de Alicante, p. 313-340, Múrcia.

SEGURA MARTÍ, J. M. (2006): "Depòsits per a conservar la neu. Un patrimoni singular al Carrascal de la Font Roja. En GARCÍA PUCHOL, O. i AURA TORTOSA, J.E. (coords.). *El abric de la Falguera (Alcoi, Alacant). 8.000 años de ocupación humana en la cabecera del río de Alcoi, pp. 62-63*, Diputació d'Alacant, Ajuntament d'Alcoi, Caja de Ahorros del Mediterráneo. Alcoi.

VICEDO SANFELIPE, R. (1925): *Guía de Alcoy*. Alcoi.

parc natural de la font roja

GENERALITAT VALENCIANA

CONSELLERIA DE MEDI AMBIENT, AIGUA, URBANISME I HABITATGE

Gerència de Medi Ambient

Alcoi

Alcoi

MEDI AMBIENT

CEMACAM

Font Roja-Alcoi

CENTRO EDUCATIVO DEL MEDIO AMBIENTE

Alcoi - Alicante

CAM

Caja Mediterráneo

Imprès en paper reciclat.